

МЕДІАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ

*Марина Ю.Ю., аспірант.,
Університет економіки та права «КРОК»
м.Київ, Україна
Yuriymarina23@gmail.com*

Екологічні конфлікти – це, по суті, суперечки про те, як розуміти та використовувати природу. Вони виникають, коли одна група людей надає пріоритет своїм цінностям та інтересам, часто за рахунок іншої групи [4]. Ці конфлікти можуть включати різні питання, пов'язані зі змінами в навколишньому середовищі та використанням природних ресурсів. Але, разом з тим, вони також охоплюють ширшу боротьбу щодо засобів існування, ідентичності, відчуття місця, здоров'я та благополуччя.

Згідно з Мартінесом-Алієром та ін. і Атласом екологічного правосуддя, екологічні конфлікти можна класифікувати за різними типами. До них належать конфлікти, пов'язані з ядерною енергетикою, видобутком корисних копалин і будівельних матеріалів, землею та біомасою, викопним паливом і кліматичною справедливістю, промисловими викидами та забрудненням, управлінням відходами, інфраструктурою та антропогенним середовищем, управлінням водними ресурсами, збереженням біорізноманіття, а також туризмом і відпочинком [2, 3].

Боротьба за землю та природні ресурси була присутня протягом усієї історії людства. У сучасну епоху вони були пов'язані з процесами накопичення та позбавлення власності під час аграрного, промислового та екологічного переходу, а також із колоніальною спадщиною[1]. В останні десятиліття в індустріально розвинутих країнах відбулося значне зростання захоплення землі та ресурсів, а також зростання споживання енергії, використання матеріалів і утворення відходів. Отже, конфлікти з екологічним аспектом набули масового характеру. Ці конфлікти часто стосуються питань несправедливого розподілу екологічних витрат і вигод, які тісно переплітаються з боротьбою за права на землю, суверенітет корінного населення, етнічну приналежність, клас і стать [3].

Рух за екологічну справедливість, який виник у 1980-х роках, разом з іншими масовими та соціальними рухами відіграв вирішальну роль у підвищенні обізнаності про зміни навколишнього середовища та висвітленні претензій маргіналізованих і знедолених груп. Ці групи часто найбільше страждають як від руйнування навколишнього середовища, так і від природоохоронних заходів.

Проблеми навколишнього середовища за своєю суттю переплітаються з соціальними та економічними факторами, тому екологічна справедливість і соціальна справедливість неминуче пов'язані. Наприклад, зміна клімату

непропорційно впливає на громади з низьким рівнем доходу та «кольорові» громади, які часто мають обмежені ресурси та більш уразливі до екстремальних погодних явищ і підвищення рівня моря.

Прагнення до екологічної та соціальної справедливості включає підтримку політики та практики, які сприяють стійкості, справедливому доступу до ресурсів та значущій участі в процесах прийняття рішень. Це передбачає подолання системних бар'єрів, сприяння екологічній обізнаності та освіти, а також сприяння співпраці між різними зацікавленими сторонами, щоб забезпечити справедливий розподіл екологічних переваг та проблем у суспільстві. Зрештою, екологічна та соціальна справедливість спрямована на створення більш інклюзивного та сталого світу шляхом вирішення взаємозв'язку екологічних проблем і соціальної нерівності, сприяння справедливості та розширення можливостей маргіналізованих спільнот брати участь у формуванні власного майбутнього.

Екологічний медіатор повинен визнати, що екологічні проблеми непропорційно впливають на маргіналізовані громади та вразливі групи населення. Також подібні громади можуть виступати проти екологічної політики та дій щодо збереження як реакцію на глибше відчуття несправедливості. Щоб пояснити екологічну несправедливість, медіатори повинні почати діалог про справедливий доступ до екологічних ресурсів і благ. Трансформаційний підхід до посередництва та медіації активно прагне залучити сторони, які зазнають впливу або мають вплив на певну екологічну проблему. Водночас, залучення тих, хто представляє різні точки зору, присутні в проблемах навколишнього середовища, є важливим для вирішення складних проблем. Залучення передбачає більше, ніж присутність на зустрічах зацікавлених сторін. Трансформативний підхід активно залучає зацікавлені сторони до вивчення природи проблеми, спільного розгляду альтернативних рішень і участі в процесі впровадження.

Забезпечення активної участі медіатора в процесах посередництва у вирішенні екологічних конфліктів забезпечує справедливий розподіл як вигод, так і втрат від практики та політики управління та рішень щодо екосистем, середовищ існування або популяцій дикої природи. Крім того, залучення сторін до процесів медіації (а не просто консультивання з ними та прийняття рішень за них) має важливе значення для досягнення довгострокових стійких вирішень екологічних конфліктів. Нарешті, зміцнення стосунків між зацікавленими сторонами дозволяє їм реагувати на нові проблеми, суперечки чи конфлікти, які виникають, усвідомлюючи, що вони можуть спільно реагувати та знаходити як короткострокові, так і довгострокові рішення.

Екологічна медіація – це не метод. Скоріше його слід розглядати як підхід, який об'єднує певні ключові принципи. Екологічні медіатори, залучені до Ініціативи з екологічної медіації, походять з різних теоретичних

дисциплін і використовують комбінацію різних методів у своїй практиці медіації. Однак, важливо переконатися, що фундамент, на якому базується практика посередництва та медіації, чітко враховує зазначені вище моменти. Суто транзакційний підхід до вирішення конфліктів може забезпечити короткострокові рішення, але рідко буває корисним у ситуаціях, які мають більш складний характер і де взаємовідносини необхідні для стабільної співпраці. Тут варто зазначити, що, використовуючи термін «медіація», інтегрований підхід може значною мірою покладатися на практику участі громадськості та діалогічні переговори (на відміну від транзакційних переговорів медіації).

Управління конфліктною ситуацією між різними зацікавленими сторонами отримує значну користь від присутності зовнішніх посередників, таких як професійних фасилітатори/медіатори, які не пов'язані з жодною із залучених сторін. Основна мета медіаторів – створити простір для глибокого слухання, де можуть відбуватися змістовні розмови та де кожен може висловити свою думку в безпечному середовищі. Ми наголошуємо на слові «діалог», тому що медіація – це не запрошення людей на зустріч, щоб вони могли просто «висловити своє слово». Скоріше медіація – це створення простору для обговорення та трансформації, де відбувається взаємне слухання та де спільно генеруються пропозиції вирішення екологічного конфлікту.

Роль медіатора у вирішенні екологічних конфліктів полягає в тому, щоб керувати процесом і зустрічами, використовуючи методи участі, щоб забезпечити справедливу участь усіх учасників і захистити від монополізації окремих осіб. Етичні виклики, специфічні для кожної ситуації, ймовірно, виникнуть у тих випадках, коли розглядатимуться складні питання. Вони вимагатимуть ретельного обдумування, вони можуть бути глибоко особистими та залежними від контексту, тому не розглядатимуться в цьому випадку. Проте медіатори можуть покладатися на кілька широких принципів, щоб керувати своєю етичною залученістю в усіх процесах медіації. До них належать поняття відмови від суджень, рівності, прозорості та конфіденційності.

Функції та завдання медіатора під час вирішення екологічних конфліктів наступні:

- медіатори проектують процес, вибирають відповідні методи та інструменти для досягнення узгоджених результатів;
- сприяють створенню безпечного середовища, де кожен може висловити свою думку. Медіатори працюють над тим, щоб зменшити ризик того, що розмова стане особистою та агресивною.
- направляють конфліктуючі групи до корисних результатів, зосереджуючи дискусію на узгоджених темах. Також, медіатори

підтримують сторони в переході від індивідуальних позицій до узгоджених і спільних результатів;

- вносять ясність у процес, особливо в моменти плутанини. Медіатори слухають групу та пропонують коригування відповідно до різноманітних потреб: час перерв, зміни в методології, місця для управління емоціями тощо.

- демонструють позитивне професійне ставлення та емпатійну присутність.

Ґрунтуючись на цих принципах і завданнях і спираючись на набір інтегрованих інструментів і методів, медіатори можуть сприяти трансформації конфлікту, сприяючи діалогу, соціальному навчанню та більш справедливим рішенням екологічних проблем. Конфлікти навколишнього середовища не завжди або часто можуть бути «вирішені» через посередництво, але вони можуть бути трансформовані, щоб залучити більш керований і спільний набір відносин. Належне посередництво може вимагати тривалих часових рамок і може здійснюватися на етапах, які передбачають різні рівні енергії та взаємодії між учасниками.

Таким чином, у світі, який дедалі більше страждає від екологічних суперечок, ефективний процес медіації постає маяком надії. Дослідження Інституту досягнення консенсусу показує, що понад 78% екологічних конфліктів можна вирішити шляхом медіації, а не судового розгляду. Ефективне екологічне посередництво залежить від кількох ключових принципів, серед яких інклюзивність, нейтральність і зосередженість на стійких рішеннях.

Список джерел:

1. Bellamy Foster J. & B. Clark (2009) Ecological imperialism: the curse of capitalism. Socialist Register Vol. 40.
2. Environmental Justice Atlas. <https://ejatlas.org/>
3. Martinez-Alier J., L. Temper, D. Del Bene & A. Scheidel (2016) Is there a global environmental justice movement? The Journal of Peasant Studies. DOI: 10.1080/03066150.2016.1141198
4. Redpath S.M., R.J. Gutiérrez, K.A. Wood & J.A. Young (2015) Conflicts in conservation: Navigating towards solutions. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139084574>